

Філіпенко В.Р.

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції*

ДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОСТКРИМІНАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИ

Поведінка особи з моменту закінчення злочину і до моменту припинення кримінально-правових відносин, що сформувались в результаті вчинення цього злочину, становить посткримінальну поведінку особи. Оскільки така поведінка має значення при кваліфікації діяння особи та впливає на її кримінальну відповідальність, то це питання не втрачає актуальності для його вивчення.

Науковці розуміють посткримінальну поведінку особи так. Приєднуємось до твердження О.О. Житного, який визначає її як дії суб'єкта злочину, що здійснюються ним після вчинення злочину і до припинення кримінально-правових відносин, які склалися між цією особою і її державою з приводу даного злочину, та мають юридичне значення (Житний О. О. Поняття, види і кримінально-правове значення посткримінальної поведінки. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2001. № Спец. вип. – С. 95-98 – С. 95-96). В той час, О.Я. Соловій посткримінальну поведінку трактує, як певний юридичний факт, що здатний змінити існуюче кримінально-правове відношення, що склалось між державою та особою (Соловій О. Я. Позитивна посткримінальна поведінка як умова звільнення від кримінальної відповідальності. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2010. Вип. 25. – С. 199-202. – С. 200). В свою чергу, Р. А. Сабітов визначає посткримінальну поведінку як таку, що передбачена кримінальним законом і спричиняє зазначені в ньому юридичні наслідки; незлочинне, свідоме, вольове, суспільнокорисне або суспільно небезпечне (шкідливе) діяння (дію, бездіяльність) суб'єкта після вчинення ним злочину або діяння, яке містить ознаки злочину (Сабітов Р. А. Посткримінальное поведение: понятие, регулирование, последствия: монография. Томск: изд-во Томского ун-та, 1985. – 192 с. – С. 19).

Взагалі, кваліфікація посткримінальної поведінки особи – це кримінально-правова оцінка посткримінальної поведінки особи

шляхом встановлення її кримінально-правових ознак, визначення кримінально-правової норми, що підлягає застосуванню, та встановлення відповідності ознак посткримінальної поведінки особи ознакам, передбаченим відповідною кримінально-правовою нормою, що регламентує таку поведінку (Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. – 368 с. – С. 14-15). Проте, поскримінальна поведінка особи може бути різною за своїм змістом, відповідно правила її кваліфікації теж відрізняються.

Оскільки, як корисна, так і шкідлива посткримінальна поведінка особи має значення при кваліфікації діяння цієї особи, то її справедливо поділяють на позитивну та негативну.

Так, В.О. Навроцький виокремлює такі ознаки позитивної посткримінальної поведінки особи: 1) вчинення закінченого злочину; 2) такий злочин відноситься законодавцем до тих, правові наслідки яких погашаються наступною поведінкою особи (тобто заохочувальні норми, передбачені Особливою частиною КК України); 3) виконання особою, яка вчинила злочин, чітко визначених в КК України дій, які оцінюються як позитивна з точки зору інтересів держави і суспільства; 4) заохочення особи, яка вчинила певний злочин до відповідної поведінки застосуванням звільнення від кримінальної відповідальності (звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених Особливою частиною КК України, є обов'язком, а не правом правозастосовних органів) (Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2005. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5455569/>). Отже, позитивна посткримінальна поведінка особи у визначених законом випадках є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності за наявності умов в сукупності: вчинення злочину, а потім дій, що чітко визначені в КК України щодо цього злочину.

Деякі вчені виділяють ще загальні та спеціальні, субсидіарні, імперативні, суб'єктивні та об'єктивні ознаки позитивної посткримінальної поведінки особи (Ковітіді О.Ф. Класифікація видів звільнення від кримінальної відповідальності. Держава і право: зб. наук. праць. К.: Ін-т держави і права НАН України, 2003. № 23. – С. 433-440). То ж, об'єктивними ознаками є події, явища, що не

залежать від волі особи (наприклад зміна обстановки (ст. 48 КК), закінчення строків давності (ст. 49 КК), а суб'єктивними ознаками є свідомі вчинки особи, які свідчать про її волевиявлення (наприклад примирення винного з потерпілим (ст. 46 КК).

Стосовно негативної посткримінальної поведінки особи, то це передбачене законом суспільно шкідливе діяння, яке посягає на певні суспільні відносини (Сабитов Р. А. Посткримінальное поведение: понятие, регулирование, последствия: монография. Томск: изд-во Томского ун-та, 1985. – 192 с. – С. 9). Тобто така поведінка негативно оцінюється законом, та, відповідно, тягне негативні юридичні наслідки для цієї особи.

Негативна посткримінальна поведінка особи проявляється у вчиненні нового злочину (наслідками може бути кваліфікація нового злочину як повторного, призначення покарання за сукупністю злочинів або за сукупністю вироків тощо); ухилення від досудового слідства або суду; ухилення від покарання, призначеного вирокком суду, ухилення від сплати штрафу тощо.

Отже, дослідження поняття, видів, ознак та кваліфікації посткримінальної поведінки особи, безсумнівно, є важливим та актуальним на сьогодні. Адже залежно від вчинення тієї чи іншої дії після скоєння злочину, для особи настають різні наслідки. Зокрема, при позитивній посткримінальній поведінці держава може стимулювати та заохотити особу у вигляді, наприклад, звільнення від відбування покарання з випробуванням, а саме якщо особа протягом визначеного іспитового строку не вчинить нового злочину і виконає покладені на нього обов'язки (ч. 3 ст. 75 КК України). А за негативну посткримінальну поведінку, навпаки, юридичне становище особи погіршується та застосовуються заходи примусу (наприклад, якщо засуджений протягом іспитового строку вчиняє новий злочин, то суд призначає йому покарання за правилами, передбаченими в статтях 71, 72 КК України (ч. 3 ст. 78 КК України). Тобто посткримінальна поведінка має значення для особи, що виражається у її кримінально-правовій кваліфікації.